

RAPORT DE ȚARĂ BULGARIA

REZUMAT

Rezumatul Raportului de țară pentru Bulgaria include informații pe scurt despre sistemul național de învățământ, instituțiile și reglementările privind sistemele de formare complementară, sistemul de orientare în carieră, care ar putea fi util pentru specialiștii în orientarea în carieră și consilierii în domeniul carierei, care oferă servicii pentru persoanele din grupuri defavorizate pe piața forței de muncă.

S-a implementat Cadrul Național al Calificărilor din Republica Bulgaria (NQF) [1], s-a adoptat sistemul european de credite transferabile (ECTS) pentru învățământul superior și urmează a fi introdus sistemul european de credite pentru educația și formarea profesională (ECVET), inclusiv formarea continuă și învățarea informală. Cadrul Național al Calificărilor acoperă întregul sistem educațional și toate calificările acestuia. Acesta include nouă nivele, inclusiv nivelul zero (nivelul pregătitor). Nivelurile de la 1 la 4 sunt pentru etapele de formare și calificare în sistemul de învățământ școlar (general și profesional). Nivelul 5 acoperă formarea la o școală profesională după învățământul postliceal pentru obținerea nivelului patru de calificare profesională. Nivelurile de la 6 la 8 includ calificările obținute în sistemul de învățământ superior - diplomele educaționale-de calificare "Licență profesională", " Licență" și "Master" și titlul educațional și științific de "Doctor".

REGLEMENTĂRI JURIDICE PRIVIND EDUCAȚIA, FORMAREA ȘI ORIENTAREA ÎN CARIERĂ

Constituția Republicii Bulgaria [2] care reglementează dreptul la educație și obligațiile statului de a promova educația.

Codul Muncii [3] – Acest Cod reglementează relațiile de muncă dintre angajat și angajator și alte relații în directă legătură cu acestea.

Legea învățământului preșcolar și școlar [4] stă la baza reformei învățământului. Legea introduce o serie de noi aspecte care vor intra în vigoare în următorii ani: posibilitatea de acordare a alocației bugetare pentru școlile private, crearea unei noi instituții de control național pentru școli, schimbarea duratei studiilor, etc.

Legea educației și formării profesionale [5] reglementează relațiile sociale privind: garantarea dreptului cetățenilor la educație și formare profesională (EFP); satisfacerea nevoilor de forță de muncă calificată și competitivă; asigurarea condițiilor pentru funcționarea și dezvoltarea sistemului EFP.

Legea învățământului superior [6] reglementează înființarea, funcțiile, conducerea și finanțarea învățământului superior. Instituțiile de învățământ superior asigură sistemul de acumulare și transfer al creditor (ECTS) pentru evaluarea cunoștințelor și aptitudinilor dobândite de către studenți pe parcursul studiilor.

Legea promovării ocupării forței de muncă [7] reglementează relațiile publice asociate cu creșterea gradului de angajare și a angajabilității prin programe și măsuri pentru formarea profesională a adulților și învățarea pe tot parcursul vieții, precum și promovarea informării și consilierii profesionale, formarea motivației și formarea pentru obținerea calificării profesionale a persoanelor angajate sau fără loc de muncă. Legea oferă oportunități de aplicare a măsurilor active de sprijinire a accesului la angajare al "grupurilor dezavantajate pe piața forței de muncă", care includ grupuri de persoane fără loc de muncă cu un grad de competitivitate mai redus pe piața forței de muncă: tinerii fără loc de muncă; tinerii cu dizabilități fără loc de muncă;

tinerii din instituțiile sociale fără loc de muncă; persoane fără loc de muncă pe termen lung; persoane cu dizabilități fără loc de muncă; persoane fără loc de muncă - părinți singuri (părinți adoptivi) și/sau mame (adoptive) cu copii până la vârsta de 5 ani; persoane fără loc de muncă care au executat o pedeapsă cu închisoarea; persoane fără loc de muncă cu vârsta peste 50 de ani; persoane fără loc de muncă cu studii primare sau inferioare și fără calificare; alte grupuri de persoane fără loc de muncă.

Legea meșteșugurilor [8] reglementează relațiile legate de practicarea meșteșugurilor, organizarea meșteșugurilor și formarea aferentă.

Legea organizațiilor non-profit [9] Conform legislației bulgare, un număr mare de entități juridice non-profit, precum ONG-urile, pot oferi, de asemenea, formare profesională pentru adulți.

Alte documente strategice:

Strategia națională pentru învățarea pe tot parcursul vieții pentru perioada 2014-2020 [10]

Strategia de dezvoltare a învățământului superior în Republica Bulgaria pentru perioada 2014 - 2020 [11]

Strategia de dezvoltare a educației și formării profesionale în Bulgaria pentru perioada 2015-2020 [12]

Parcursul pentru orientarea în carieră în Bulgaria 2009 - 2013 [13]

Planul național de acțiune pentru ocuparea forței de muncă [14]

CADRUL INSTITUȚIONAL PENTRU GESTIONAREA SISTEMULUI NAȚIONAL DE ÎNVĂȚĂMÂNT, FORMARE COMPLEMENTARĂ, EDUCAȚIE ȘI FORMARE PROFESIONALĂ ȘI ORIENTARE ÎN CARIERĂ

Instituții la nivel național:

Consiliul de Miniștri stabilește politica de stat în domeniul învățământului, inclusiv educația și formarea profesională, ocuparea forței de muncă și piața forței de muncă.

Ministerul Educației și Științei gestionează, coordonează și implementează politica de stat în domeniul VET; reglementează și conduce metodic formarea profesională continuă.

Ministerul Muncii și Politicii Sociale elaborează, coordonează și implementează politica de stat pentru promovarea ocupării forței de muncă și a formării pentru obținerea calificării profesionale a persoanelor fără loc de muncă și a persoanelor angajate. E responsabil de elaborarea Planului național anual de acțiune privind ocuparea forței de muncă pentru stabilirea nevoilor de formare profesională prin analiza tendințelor de pe piața forței de muncă și organizarea consilierii profesionale pentru adulți. Organizează crearea și menținerea Codului Național al Ocupațiilor și Funcțiilor din Bulgaria.

Centrul de Dezvoltare a Resurselor Umane [15] organizează, consiliază, coordonează și derulează proiecte și cercetări în domeniul educației, al EFP, al pieței muncii și al resurselor umane din Bulgaria. **Agenția pentru ocuparea forței de muncă** din cadrul Ministerului Muncii și Politicii Sociale implementează politica de stat privind promovarea ocupării forței de muncă, protejarea pieței forței de muncă, informarea și consilierea profesională, formarea profesională și a motivației persoanelor fără loc de muncă și a persoanelor angajate, precum și serviciile de mediere în ocuparea forței de muncă.

Agenția Națională pentru Educația și Formarea Profesională (NAVET) [16] contribuie la dezvoltarea și asigurarea calității EFP precum și la crearea și funcționarea unui sistem integrat pentru creșterea angajabilității diverselor grupuri țintă în toate etapele vieții - studenți, tineri, adulți (fără loc de muncă și angajați).

Ministrul Culturii implementează politica de stat în școlile de artă; participă la dezvoltarea, coordonarea și actualizarea obținerii de calificare profesională de către SER; participă la elaborarea, coordonarea și actualizarea listei profesiilor pentru EFP.

Ministerul Sănătății este implicat în coordonarea Listei de profesii pentru EFP; definește bolile cronice, dizabilitățile fizice și senzoriale și profesiile și specializările contraindicate pentru EFP.

Ministerele sectoriale participă la: elaborarea, coordonarea și actualizarea cerințelor educaționale de stat pentru obținerea calificării profesionale; elaborarea, coordonarea și actualizarea listei profesiilor pentru EFP; coordonarea planului de admitere de stat în unitățile școlare finanțate prin alocarea fondurilor bugetare pentru EFP și monitorizarea folosirii acestora; activitățile consiliului și ale comisiilor de experți din cadrul NAVET.

Organizațiile reprezentative ale angajatorilor și organizațiile angajaților la nivel național sunt implicate în: elaborarea, coordonarea și actualizarea cerințelor educaționale de stat pentru obținerea calificării profesionale; elaborarea, coordonarea și actualizarea listei profesiilor pentru EFP; activitățile consiliului și comisiilor de experți din cadrul NAVET; organizarea și desfășurarea examenelor pentru obținerea calificării profesionale.

INSTITUȚII LA NIVEL REGIONAL:

Direcțiile regionale de servicii de ocupare a forței de muncă coordonează implementarea politicii de stat pentru obținerea calificării profesionale; propune măsuri și proiecte de formare; coordonează și sprijină activitățile direcțiilor Biroului local al muncii, inclusiv servicii de orientare și consiliere profesională în regiune.

Inspectoratele Școlare regionale implementează politica de stat în domeniul EFP prin crearea de proiecte, programe și strategii pentru dezvoltarea, funcționarea și îmbunătățirea EFP în regiune.

Administrația regională participă la implementarea politicii de stat pentru ocuparea forței de muncă și formare profesională în regiune.

INSTITUȚII LA NIVEL LOCAL:

Municipalitățile implementează politica de stat în domeniul EFP pe teritoriul lor. Participă la finanțarea EFP cu fonduri din bugetul municipal, în principal pentru activități privind stabilirea personalului necesar și îmbunătățirea dotărilor școlilor.

Direcțiile "**Biroului Muncii**" desfășoară activități de intermediere pentru găsirea unui loc de muncă; oferă informații profesionale, consiliere și orientare pentru includerea în cel mai potrivit program/ măsură de angajare și formare; organizează formarea profesională și a motivației persoanelor angajate și a celor fără un loc de muncă.

Alți furnizori de educație și formare profesională:

Formarea profesională continuă în țară este asigurată de instituțiile care funcționează în sistemul de educație și formare formală și de instituțiile care oferă programe de învățare informală. Formarea pentru obținerea calificării profesionale se poate realiza de ministere, municipalități, universități, spitale (universitare și generale), organizații patronale și angajatori individuali, organizații ale angajaților, organizații profesionale, sindicate, organizații ale societății civile, centre de formare profesională, autorizate de NAVET.

SURSE DE INFORMAȚII PENTRU EDUCAȚIA ȘI FORMAREA PROFESIONALĂ CONTINUĂ:

Instituția principală din cadrul structurii naționale de informare este **Centrul Național de Informare și Documentare** [17]. Colectează, stochează, procesează și difuzează informații și înregistrări despre modelele de conducere, structura, controlul și resursele care asigură învățământul preuniversitar, învățământul superior, sistemele pentru tineret și știință. Centrul păstrează rețelele de informații prin crearea și dezvoltarea de baze de date specializate în domeniul educației, științei, tehnologiei și inovării.

Registrul public al Ministerului Educației [18] cuprinde listele tuturor școlilor profesionale de stat, municipale și private, precum și colegiile profesionale private din învățământul secundar.

NAVAT, Agenția pentru Ocuparea Forței de Muncă, Universitățile oferă informații despre oportunitățile de formare și recalificare conform nevoilor pieței forței de muncă.

SPRIJIN FINANCIAR:

Învățământul preșcolar și școlar din Bulgaria este gratuit și finanțat de stat. Învățământul superior este finanțat de la **bugetul de stat** și prin încasarea de taxe pentru învățământul din universitățile de stat. Principala sursă de finanțare pentru serviciile de consiliere în carieră în domeniul educației și al ocupării forței de muncă este asigurată de la bugetul de stat. Agenția pentru ocuparea forței de muncă finanțează formarea profesională și traininguri pentru motivaționale pentru persoanele fără un loc de muncă, precum și burse pentru persoanele fără un loc de muncă incluse în formarea profesională.

Instituțiile de învățământ private nu sunt finanțate de stat. Educația și formarea pot fi finanțate, de asemenea, de **angajator** și **auto-finanțate** de persoana care urmează programul de formare.

Programul Operațional "Dezvoltarea Resurselor Umane" (OPHRD) [19] are câteva priorități generale, inclusiv educația și formarea profesională. Se oferă posibilități de învățare pe tot parcursul vieții tuturor grupurilor și vârstelor, prin finanțarea de proiecte specifice care vizează creșterea accesului la angajare, incluziunea activă și integrarea socială a grupurilor țintă dezavantajate pe piața forței de muncă - persoane inactive, persoane provenind din comunități marginalizate, persoane cu nivel scăzut de educație și persoane cu un nivel scăzut de calificare, etc.

Programul Operațional "Știință și educație pentru creștere inteligentă" [19] prezintă prioritățile și obiectivele de investiție pentru a ajuta la susținerea cercetării și inovării, a învățământului general și superior și a formării profesionale. Investițiile în educație vor viza îmbunătățirea competențelor cheie ale studenților și copiilor, inclusiv prin metode de predare inovatoare.

CERINȚELE PIEȚEI FORȚEI DE MUNCĂ:

Instituțiile care sunt responsabile pentru elaborarea și implementarea politicii în domeniul EFP sunt responsabile și de asigurarea legăturii dintre EFP și tendințele de pe piața forței de muncă. În general, se urmărește stabilirea unor legături mai strânse între EFP și prioritățile economice ale municipalităților și regiunilor. Cu toate acestea, în unele școli, continuă formarea în profesii tradiționale în ciuda diminuării sau dispariției anumitor industrii. Discrepanța dintre calificarea obținută și posibilitatea de realizare conduce la o părăsire a EFP de către o parte semnificativă a tinerilor și lipsa forței de muncă potrivite. Acesta este motivul pentru care angajatorii și persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă și persoanele angajate sunt orientate către o formare profesională continuă, care completează formarea specialiștilor, adaptează pregătirea lor la nevoile pieței forței de muncă și permite dobândirea de cunoștințe practice și competențe într-un mediu de lucru real.

SERVICII DE ORIENTARE ȘI ÎNDRUMARE PROFESIONALĂ ȘI ÎN CARIERĂ

În prezent, principalii furnizori de orientare și îndrumare în carieră provin din **sectorul public**. În învățământul școlar, responsabilitatea de orientare profesională și consiliere în carieră revine consilierilor în carieră din centrele regionale de orientare în carieră din cadrul Ministerului Educației și Științei. În sfera consultării în învățământul superior, aceasta este realizată de consilierii în carieră din centrele de orientare în carieră din cadrul universităților. În sistemul de ocupare a forței de muncă, acest rol este asumat de mediatorii de muncă și de psihologii din cadrul direcțiilor de muncă, precum și de consilierii în carieră din Centrele regionale de orientare în carieră din cadrul Agenției pentru Ocuparea Forței de Muncă.

În **sectorul privat** serviciile de orientare și consiliere profesională sunt oferite de centrele de informare și orientare profesională, autorizate de NAVET; societăți care prestează activități de mediere în domeniul ocupării forței de muncă; alte societăți și organizații care oferă diverse servicii de consultanță și formare. Consilierea și orientarea în carieră în sectorul privat nu este încă suficient de dezvoltată și populară, iar furnizorii de astfel de servicii au un impact redus asupra situației pieței forței de muncă din Bulgaria.

Specialiștii angajați în consilierea și dezvoltarea carierei sunt în principal persoane cu studii superioare în domeniul științelor umane (psihologie, pedagogie, sociologie, asistență socială), dar și specialiști din alte domenii profesionale - economie, managementul resurselor umane, management, organizarea muncii etc., deoarece nu există cerințe legale specifice pentru această funcție.

Posibilitățile de educație continuă specializată pentru consultanții în carieră din instituțiile de învățământ superior și instituțiile pentru educație continuă din Bulgaria sunt, până în prezent, limitate. Acest lucru se datorează în principal faptului că până în prezent consilierea în carieră a fost considerată ca o parte a pedagogiei și nu ca o disciplină separată, iar orientarea profesională este oferită elevilor și studenților ca parte a planului de învățământ comun. Cu toate acestea, în prezent există diverse opțiuni pentru educație și formare complementară.

În 2006, a fost prezentat pentru prima dată, în Bulgaria, programul internațional **Formator Global de Dezvoltare a Carierei - Global Career Development Facilitator (GCDF)** pentru instruirea și certificarea consilierilor, folosit în peste 40 de țări din întreaga lume. GCDF oferă standardizarea și certificarea specialiștilor în consilierea în carieră, adaptată caracteristicilor specifice ale diferitelor țări. În Bulgaria programul este gestionat de **Fundația de Afaceri pentru Educație**, reprezentant al **Consiliului Național pentru Consilierii Autorizați din Bulgaria** [20].

După includerea funcției de "Consultant în carieră" în Codul Național al Ocupațiilor [21], în unele universități din Bulgaria au fost create diverse programe de masterat și studii postuniversitare în domeniul orientării în carieră. Programele specializate de formare a consilierilor în carieră oferite în prezent în universități sunt:

"Consiliere pentru dezvoltarea carierei" – program de masterat la Universitatea "Angel Kanchev" din Ruse [22];

"Educația în carieră în instituții și rețele pentru educație informală" - programul de masterat la distanță la Universitatea "St. Kliment Ohridski" din Sofia [23];

"Managementul resurselor umane" – un program de calificare la Universitatea "Sf. Cyril și Sf. Methodius" din Veliko Turnovo [24].

Majoritatea universităților au **Centre de dezvoltarea carierei**. Serviciile oferite de acestea includ consiliere în carieră, organizarea de seminarii privind dezvoltarea carierei, organizarea de zile de informare privind cariera în stagii de practică, organizarea de stagii de practică și sprijinirea dezvoltării competențelor practice și a experienței în rândul tinerilor. Centrele asigură, de asemenea, interacțiunea universităților cu mediul de afaceri.

OBSERVAȚII SUPLIMENTARE:

S-au adus modificări importante Legii privind Educația și Formarea Profesională pentru a reglementa validarea cunoștințelor, abilităților și competențelor dobândite prin învățarea informală și individuală; pentru a asigura calitatea EFP; pentru acumularea și transferul creditelor în învățământul profesional și formarea profesională; pentru dublă formare.

BUNE PRACTICI

În cadrul proiectului **"Sistemul de orientare în carieră în învățământul școlar"** s-au creat centre regionale pentru orientare în carieră în cadrul Inspectoratelor Școlare Regionale, s-au

angajat și instruit consilieri în carieră, care oferă servicii de orientare în carieră studenților și părinților, și s-a creat un **Portal național pentru orientarea în carieră a studenților** [25].

În cadrul schemei "**Servicii pentru dezvoltarea unei piețe flexibile a forței de muncă**" implementate de Agenția pentru Ocuparea Forței de Muncă, se creează Centre de carieră regionale în unele orașe unde se oferă servicii de informare și orientare profesională pentru adulți și se elaborează planuri de dezvoltare a carierei.

În cadrul **proiectului Euroguidance Bulgaria** [26], gestionat de Centrul de dezvoltare a resurselor umane, au fost instruiți consilieri în carieră și se organizează diverse campanii de informare. Euroguidance Bulgaria face parte dintr-o rețea europeană de centre din 33 de țări care sprijină dezvoltarea serviciilor de orientare în carieră de calitate în Europa și oferă informații despre oportunitățile de mobilități educaționale în Europa.

REFERINȚE (Resurse online, accesate în februarie 2017):

- [1] Cadrul Național al Calificărilor din Republica Bulgaria: <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bq-BG&Id=719>
- [2] Constituția Republicii Bulgaria, publicată în Monitorul Oficial Nr. 56/13.07.1991, ultima modificare SG Nr. 100/18.12.2015
- [3] Codul Muncii, publicat în Monitorul Oficial Nr. 26 /01.04.1986, ultima modificare SG Nr.105/30.12.2016
- [4] Legea învățământului preșcolar și școlar, publicată în Monitorul Oficial Nr. 79/13.10.2015, ultima modificare SG 105/30.12.2016
- [5] Legea educației și formării profesionale, publicată în Monitorul Oficial Nr. 68 /30.07.1999, ultima modificare SG Nr. 105/30.12.2016
- [6] Legea învățământului superior, publicată în Monitorul Oficial Nr. 112 /27.12.1995, ultima modificare SG Nr. 98/09.12.2016
- [7] Legea promovării ocupării forței de muncă, publicată în Monitorul Oficial Nr. 112 /29.12.2001, ultima modificare SG Nr. 88/08.11.2016
- [8] Legea meșteșugurilor, publicată în Monitorul Oficial Nr. 42 /27.04.2001, ultima modificare SG Nr. 79/13.10.2015
- [9] Legea organizațiilor non-profit, publicată în Monitorul Oficial Nr. 81 /06.10.2000, ultima modificare SG Nr. 103/27.12.2016
- [10] Strategia națională pentru învățarea pe tot parcursul vieții pentru perioada 2014-2020: <http://www.mon.bg/?go=page&pagelid=74&subpagelid=143>
- [11] Strategia de dezvoltare a învățământului superior în Republica Bulgaria pentru perioada 2014 - 2020: <http://www.mon.bg/?go=page&pagelid=74&subpagelid=143>
- [12] Strategia de dezvoltare a educației și formării profesionale în Bulgaria pentru perioada 2015-2020: <http://www.navet.government.bg/bq/media/Strategia-POO-2014.pdf>
- [13] Parcursul pentru orientarea în carieră în Bulgaria 2009 - 2013: http://www.navet.government.bg/bq/media/Career-guidance-for_Life.pdf
- [14] Planul național de acțiune pentru ocuparea forței de muncă: <https://mlsp.government.bg/index.php?section=POLICIESI&lang=&l=249>
- [15] Centrul de Dezvoltare a Resurselor Umane: <http://www.hrdc.bg>
- [16] Agenția Națională pentru Educația și Formarea Profesională: <http://www.navet.government.bg>
- [17] Centrul Național de Informare și Documentare: <http://nacid.bg/bq/>
- [18] Ministerul Educației și Științei, Registrul liceelor și grădinițelor, Registrul colegiilor private de învățământul secundar: <http://www.mon.bg/?go=page&pagelid=8&subpagelid=78>
- [19] Programe Operaționale: <http://www.eufunds.bg/>
- [20] Consiliului Național pentru Consilierii Autorizați din Bulgaria: <http://bulgaria.nbcc.org/bq/>
- [21] Codul Național al Ocupațiilor: http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pages/Classifics/NKPD-2011_1-928.pdf
- [22] Universitatea "Angel Kanchev" din Ruse: <https://www.uni-ruse.bg>
- [23] Educația în carieră în instituții și rețele pentru educație informală: https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/universitet_t/fakulteti/fakultet_po_pedagogika/uchebna_dejnost_bakalavri_magistri_doktoranti_sdk/magist_rski_programi/fakultet_po_pedagogika/neformalno_obrazovanie/karierno_obrazovanie_v_institucii_i_mrezhi_za_neformalno_obrazovanie_zadochno_obuchenie
- [24] Managementul resurselor umane: <http://www.uni-vt.bg/bul/spec/specist.aspx?sptype=4>

[25] Portal național pentru orientarea în carieră a studenților: <http://orientirane.mon.bg/>

[26] Proiectul Euroguidance Bulgaria: <http://euroguidance.hrdc.bg>

CREAT DE

UNIVERSITATEA “ANGEL KANCHEV” DIN RUSE

Prof. Dr. Nikolay MIHAILOV
Conf. Dr. Emiliya VELIKOVA
Lector MSc. Milena POPOVA
Lector Dr. Svilen KUNEV
Conf. Dr. Yoana RUSEVA

ORGANIZAȚIA TERITORIALĂ A EXPERTILOR ȘTIINȚIFICI ȘI TEHNICI - RUSE

MSc. Zdravko TSANKOV,
MSc. Ana CHIPRIYANOVA
MSc. Svetlana GANCHEVA
MSc. Eika POPOVA